

*Međunarodni politički odnosi*Pregledni rad
UDK 355.45(44):341.241.2**Nacionalna sigurnost i obrana Francuske**

TATALOVIĆ SINIŠA*

Sažetak

Globalno gledajući, obrambeni sustav Francuske je uklopljen u NATO pakt, što Francuzi ne osporavaju, već ističu kao činjenicu od suštinskog značaja, jer je podrška i solidarnost sa saveznicima u slučaju opasnosti agresije od obostranog interesa. Međutim, analizom francuske koncepcije nacionalne sigurnosti, može se uočiti da se težište stavlja na samostalnost, posebno kada se radi o donošenju odluka o upotrebi određenih snaga (posebno nuklearnih) i korištenju njihovog teritorija od strane saveznika. Oni jesu za savezništvo, ali takvo u kojem će sami odlučivati o svojoj sudbini, bez obveze prihvaćanja zajedničkih rješenja i odluka organa NATO pakta. Ova činjenica utječe na povećani interes za izučavanje koncepcije nacionalne sigurnosti i obrambenog sustava Francuske i njenih specifičnosti u odnosu na obrambene sustave drugih zemalja u sastavu NATO-a.

Francuska, kao zapadnoeuropska zemlja, u sastavu je NATO pakta, ali s posebnim statusom i s originalnim rješenjima u području obrane i nacionalne sigurnosti. Ta činjenica utječe na povećani interes za izučavanje koncepcije nacionalne sigurnosti i obrambenog sustava Francuske i njezinih specifičnosti u odnosu na obrambene sustave drugih zemalja u sastavu NATO-a.

Iako Francuska u svojoj vanjskoj politici stalno ističe da ne gaji nikakve teritorijalne pretenzije prema drugim državama, posebno u Europi, i da ne želi narušavati mukotrпно izgrađivan skladan život sa svojim susjedima, zbog vlastite sigurnosti, da bi se mogla obraniti od agresije, ona izgrađuje obrambeni sustav koji će joj omogućiti da sačuva svoju samobitnost i nezavisnost.

Francuzi ne osporavaju da je njihov obrambeni sustav uklopljen u NATO pakt, jer je podrška i solidarnost sa saveznicima u slučaju opasnosti i agresije od obostranog interesa. Međutim, analiza francuske koncepcije nacionalne sigurnosti pokazuje da je njezino težište na samostalnosti, osobito kad je riječ o donošenju odluka o upotrebi određenih snaga (ponajprije nuklearnih) i korištenju njihova

* *Tatalović Siniša*, asistent na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu na predmetima Vođenje i zapovijedanje u sustavima obrane i Novački i mobilizacijski sustavi, Odsjek obrane i zaštite.

teritorija od strane saveznika¹. Oni jesu za savezništvo, ali takvo u kojem će sami odlučivati o svojoj sudbini, bez obveze prihvaćanja zajedničkih rješenja i odluka organa NATO-a.

U sklopu NATO pakta, Francuska ima posebne odnose s Njemačkom, utemeljene "Jelisejskim sporazumom" iz 1963. godine, koji su potpisali Charles de Gaulle i Konrad Adenauer. Taj sporazumom predviđao je određene zajedničke akcije, međutim njegove su odredbe ostale mrtvo slovo na papiru sve do 1983. godine, kada su ga kancelar Kohl i predsjednik Mitterrand uspjeli oživotvoriti. Od tada se suradnja odvija kontinuirano; organiziraju se dvojezični tečajevi i susreti na razini štabova; stvaraju mješovite grupa za suradnju; razmjenjuju časnici; posjećuju postrojbe; organiziraju manevri u kojima sudjeluju francuske snage za brze intervencije (stvorene 1983) i mješovita francusko-njemačka brigada od 4.000 ljudi, koja je još stacionirana u Njemačkoj i pod naizmjeničnim je zapovjedništvom. Ministri vanjskih poslova i obrane imaju obavezu da se sastaju najmanje četiri puta godišnje, a osnovan je i Zajednički obrambeni savjet. Taj odnos ne bi zasluživao posebnu pozornost kada ne bi bilo predstojećeg ujedinjenja Europe na temelju maastrichtskog sporazuma. Očito je da će u budućem ujedinjenju ključnu ulogu imati upravo Francuska i Njemačka, kako zbog njihove veličine i značaja, tako i zbog negativnog (suparničkog) odnosa između tih dviju zemalja u povijesti.² Drukčije savezništvo Francuska razvija s desetak afričkih zemalja, kao zaštitnik njihove nezavisnosti i svojih interesa³.

Prema riječima francuskog predsjednika Mitterranda, temelj je obrane i nacionalne sigurnosti zdravo gospodarstvo, jer ekonomska i budžetska neuravnoteženost šteti obrani i ugrožava sigurnost. Sredstva za obranu izdvajaju se uz velike žrtve i na račun drugih sektora⁴. Prema njegovu mišljenju, to obvezuje na očuvanje zdravog razuma i razlučivanje mogućeg od nemogućeg. Važno je da sredstva namijenjena obrani budu primjerena prijetnjama i, istodobno, dovoljna za praćenje tehničkog napretka, što se posebno odnosi na snage za nuklearno odvracanje, na kojima počiva francuska obrana. Prema predsjednikovu mišljenju, svrha odvracanja nije dobivanje rata, nego njegovo sprečavanje. Zbog toga treba posjedovati dovoljnu količinu kvalitetnih nuklearnih snaga koje će napadaču moći odgovoriti istom mjerom⁵. Da Francuska o tome ozbiljno razmišlja i da je to osnovna značajka njezine

¹ Da bi pokazala tu samostalnost Francuska nije dozvolila prelet američkih aviona preko svoje teritorije prilikom napada na Libiju, zbog toga što joj nisu bili saopćeni ciljevi operacije, i pored činjenice što je Libija bila u ratnom stanju sa Čadom gdje je i Francuska imala stacionirane svoje trupe.

² O značaju odnosa Francuske i Njemačke za europsko ujedinjenje, posebno na sigurnosnom planu, vidi: Roland Dumas, Security and Defence of France, *NATO's Sixteen Nations*, 37, 1992., 3, str. 8-16.

³ Za dokazivanje ove vrste savezništva Francuska je imala potrebu dva puta: 1981. godine u Kamerunu i 1983. godine u Čadu, iako je sa ovom zemljom obrambeni savez raskinut 1976. godine

⁴ Francuska je 1988. godine izdvojila iz budžeta za potrebe obrane 612 US \$ po stanovniku, dok je to npr. u SFRJ iznosilo 85 US \$ po stanovniku, prema: *The Military Balance 1988/89*, The International Institute for Strategic Studies, London 1988.

⁵ Mitterrand Francois: La Defense, la Securite de la France: Les grandes ligues de notre politique de defense, *Armee et defense*, 68, 1989., 1, str. 4.

obrane, govori podatak da raspolaže s 2 % ukupnog nuklearnog potencijala u svijetu, što je dovoljno za uništenje napadača na teritoriju koji je otprilike njene veličine.

Francuska obrana i nacionalna sigurnost danas se temelje na ostvarivanju četiri osnovna cilja:⁶

(1) Osigurati Francusku od agresije u njenim granicama, i osposobiti je da brani prekomorske interese u inozemstvu;

(2) Sudjelovati zajedno sa članicama NATO pakta i Zapadnoeuropske unije (WEU) u obrani Europe u slučaju kontinentalnog rata ili spriječiti širenje lokalnog rata koji bi mogao izbiti na europskom kontinentu;

(3) Omogućiti Francuskoj ulogu nezavisne i samostalne sile u svjetskim okvirima (ne samo u Europi) i odgovarajuću poziciju u Vijeću sigurnosti OUN,

(4) Pridružiti se svjetskim nastojanjima za očuvanje mira pod pokroviteljstvom Organizacije ujedinjenih naroda, u sklopu odgovarajućih regionalnih organizacija (na primjer, Zapadnoeuropske unije) ili kao dio svjetskih interventnih (mirovnih) snaga za očuvanje mira i prekid sukoba (na primjer snage UNPROFOR-a).

Te ciljeve, prema mišljenju francuskog predsjednika Mitterranda, moguće je postići provođenjem triju prioritarnih zadataka:⁷

- jačanjem kredibiliteta nuklearnih snaga;
- oružanim sudjelovanjem u snagama NATO pakta, ali da to ne bude na štetu francuskih oružanih snaga;
- unapređivanjem i jačanjem francuskih oružanih snaga za vođenje operacija izvan zemlje.

Izvršavanje navedenih zadataka osnova je plana razvoja i usavršavanja francuskih oružanih snaga i sustava obrane do 2000. godine.⁸

Osim državnih organa koji imaju značajnu ulogu u obrani i nacionalnoj sigurnosti, sustav francuske obrane obuhvaća vojnu, civilnu i gospodarsku obranu.

Državni organi u sustavu obrane (Shema 1)

Parlament donosi zakone i pravila koji se tiču "obveza koje nacionalna obrana nameće građanima, njima osobno i njihovoj imovini", i određuje "osnovne principe opće organizacije nacionalne obrane"⁹. Rasprava o nacrtu zakona o proračunu, koji se donosi svake godine, omogućuje svim članovima parlamenta da donesu svoj sud o stanju obrane, te da se izjašnjavaju o pravcima razvoja obrambene i vojne politike. U nadležnosti Parlamenta je odobranje objave rata¹⁰, dok opsadno

⁶ D. J. Murray and P. R. Viotti, *The Defense Policies of Nations*, The John Hopkins Press, London, 1989. str. 214-215

⁷ Ibid str. 218

⁸ O planu razvoja francuskih oružanih snaga i sustava obrane opširnije vidi: Jacques Lanxade, *The French Forces in the Year 2000, NATO's Sixteen Nations*, 37, 3, 1992. str. 18-23

⁹ Članak 34. Ustava Republike Francuske.

¹⁰ Ibid. članak 35.

ili izvanredno stanje može biti uvedeno dekretom Ministarskog savjeta (vlade). Ako traje duže od 12 dana, neophodno je da o tome Parlament donese poseban zakon. Prije nego što o pojedinim pitanjima obrane raspravlja Parlament, njih proučava i o njima raspravljaju parlamentarna Komisija za nacionalnu obranu i oružane snage i Komisija za vanjske poslove i obranu.

Predsjednik Republike je šef države i izvršne vlasti te vrhovni zapovjednik oružanih snaga. Kao vrhovni zapovjednik oružanih snaga¹¹ ima prerogative da bude garant nacionalne nezavisnosti, integriteta i suvereniteta zemlje te poštovanja međudržavnih ugovora. Samo on može narediti upotrebu nuklearnih snaga¹², što najrječitije govori o njegovim velikim ovlaštenjima i u području obrane. U slučaju ozbiljne i neposredne opasnosti po vitalne interese nacije i prekida normalnog funkcioniranja javne vlasti, predsjednik Republike, ovisno o okolnostima, može poduzimati izvanredne mjere¹³. Kao vrhovni zapovjednik oružanih snaga, predsjednik ima savjetnika, sa činom generala, koji je na čelu posebnog štaba u čijem su sastavu časnici iz svih vidova oružanih snaga. U svojstvu vrhovnog zapovjednika oružanih snaga, predsjednik je na čelu malobrojnog Komiteta za obranu, u čijem sastavu su načelnici generalštabova (zajedničkog generalštaba i generalštabova KoV, RM i RZ), koji osigurava ostvarivanje vojnog rukovođenja¹⁴. Predsjednik Republike predsjedava i Savjetom za obranu, u čijem su sastavu: predsjednik vlade, ministar vanjskih poslova, ministar unutarnjih poslova, ministar obrane i ministar privrede i financija. U nadležnosti tog organa je donošenje važnih odluka i utvrđivanje opće orijentacije u području obrane, te osiguranje cjelokupnog rukovođenja nacionalnom obranom, a, u slučaju potrebe, i rukovođenje ratom¹⁵.

Predsjednik vlade, koji je prema Ustavu¹⁶ "odgovoran za obranu zemlje", osigurava da vlada provodi odluke parlamenta i predsjednika Republike koje se tiču obrane, te odluke Savjeta ili Komiteta za obranu¹⁷. U sklopu tih odluka predsjednik vlade može predlagati, a Ministarski savjet donositi, određene važne odluke koje se odnose na obrambenu politiku i ostvarivanje obrane¹⁸. Sagledavajući postojeća ovlaštenja predsjednika vlade i ona koja se na njega mogu prenijeti, on predstavlja istinskog ministra obrane. U vršenju brojnih funkcija u području obrane pomaže mu *Generalni sekretarijat za nacionalnu obranu (SGDN-Secretariat général de la Defense nationale)*. Taj stručni organ sastavljen je od raznovrsnih stručnjaka i specijalista: časnika, civilnih administrativnih službenika, diplomata, predstavnika okružne administracije, sveučilišnih profesora, inženjera, pravnika i ekonomista. Njegovi osnovni zadaci, osim pružanja pomoći predsjedniku vlade, jesu razmatranje stratejskih pitanja, usklađivanje rada ministarstava kada se radi o

¹¹ Ibid. članak 15.

¹² Dekret od 14. 01. 1964. godine.

¹³ Članak 16. Ustava Republike Francuske.

¹⁴ Predsjednik Republike ovo svoje ovlaštenje može prenesti na predsjednika vlade.

¹⁵ To je regulirano Dekretom br. 62-811 od 18. 06. 1962. godine, koji se odnosi na organizaciju nacionalne obrane.

¹⁶ Članak 21. Ustava Republike Francuske.

¹⁷ To je regulirano Dekretom od 18. 06. 1962. godine.

¹⁸ Članak 20. Ustava Republike Francuske.

civilnoj obrani, zaštiti tajne, sigurnosti obrambenog informacijskog sustava, izvozu naoružanja i drugog ratnog materijala te usmjeravanje i usklađivanje znanstveno-istraživačkog rada i obrazovanja za potrebe obrane, i drugo.

Na čelu Ministarstva obrane je ministar obrane, čiji pomoćnik može biti državni sekretar. Radi provođenja utvrđenih zadataka obrane, Ministarstvo je podijeljeno u dva osnovna dijela: upravni (civilni), čija je struktura slična ostalim ministarstvima (Direkciji za vojnu službu i društvene veze; Direkciji za financijsku službu; Direkciji za opću upravu; inspekciji itd.), i vojni, u kojem se nalaze zajednički generalštab oružanih snaga, generalštabi vidova (KoV, RM i RZ) i Generalna direkcija za nacionalnu žandarmeriju. Ministru obrane u provođenju njegovih nadležnosti pomaže veći broj rukovodilaca iz sastava Ministarstva:

- u poslovima istraživanja i proizvodnje naoružanja - generalni delegat za naoružanje;
- u administrativnim, financijskim i društvenim poslovima - više načelnika direkcija;
- u rješavanju pitanja vezanih za organizaciju i razvoj oružanih snaga - načelnik zajedničkog generalštaba i načelnici vidovskih generalštaba.

Načelnik zajedničkog generalštaba odgovoran je za uporabu oružanih snaga i njihovu sposobnost da izvrše zadatke koje utvrde predsjednik Republike ili vlada, čiji je on vojni savjetnik. Neposredno je pretpostavljen načelnicima vidovskih generalštaba, kada im se povjeravaju operativni zadaci, a s njima surađuje i konzultira se o pitanjima iz svoje nadležnosti i onima čije mu je izučavanje povjerio ministar obrane. Načelnik zajedničkog generalštaba u slučaju krize ili rata postaje načelnik generalštaba oružanih snaga, odnosno glavni zapovjednik oružanih snaga u cjelini, osiguravajući uz potčinjenost predsjedniku Republike (vrhovnom zapovjedniku) i vladi, rukovođenje i zapovijedanje svim borbenim djelovanjima, izuzimajući upotrebu nuklearnih snaga, koje su u nadležnosti predsjednika Republike. Operacijama rukovodi tjesno surađujući s tri načelnika vidovskih generalštaba, koji u toj situaciji postaju njegovi pomoćnici za upotrebu svojih vidova, ali zadržavaju određenu samostalnost i odgovornost za uporabu vidovskih snaga. To pokazuje prisustvo određenog stupnja decentralizacije u rukovođenju i zapovijedanju oružanim snagama i razvijanje suradnje na račun hijerarhije i subordinacije. Za izvršenje zadataka iz svoje nadležnosti ministar obrane i načelnici generalštaba raspolažu Operativnim vojnim centrom (COA - Centre operationnel Armees) koji prikuplja, obrađuje i prezentira podatke neophodne za odlučivanje u ministarstvu i vladi, te omogućava prenošenje odluka potčinjenima.

Nacionalna žandarmerija, za razliku od vidova oružanih snaga, nema svoj generalštab, nego je na njezinu čelu Generalna direkcija, kojom rukovodi generalni direktor. Direkcija je od 1981. godine po nadležnostima i odgovornosti izjednačena s vidovskim generalštabima¹⁹.

Vojna obrana

Podjela francuskih oružanih snaga izvršena je prema utvrđenoj ratnoj doktrini i koncepciji upotrebe pojedinih vidova i rodova. One se dijele na strategijske nuklearne snage, konvencionalne snage (manevarske snage) i snage za operativnu obranu teritorije.

¹⁹ To je učinjeno Dekretom od 10. 11. 1981. godine - koji se odnosi na ovlaštenja generalnog direktora nacionalne žandarmerije.

Osnovu vojne obrane čine nuklearne snage Francuske sastavljene od podmorničkih (nuklearne podmornice naoružane balističkim raketama), kopnenih (nuklearne snage stacionirane u području Avignona) i zrakoplovnih snaga stratezijske namjene, od kojih su podmorničke najznačajnije i imaju prioritet u razvoju, posebno što se tiče sredstava za detekciju napada i sprečavanja stratezijskog iznenađenja. Stratezijske nuklearne snage, najvažnija su komponenta oružanih snaga, jer trebaju osigurati njihovu nezavisnost od drugih vojska u NATO paktu (prije svega, SAD), te poslužiti kao glavni čimbenik u odvratanju eventualnog protivnika.

Francuzi ističu i mogućnost korištenja neutronskog oružja ako bi to bilo u funkciji obrane. Njegova proizvodnja može započeti odmah, a ovisi o odluci predsjednika Republike.

Konvencionalne snage, koje se sastoje od kopnene vojske (KoV), ratne mornarice (RM), ratnog zrakoplovstva (RZ) i žandarmerije, namijenjene su za izvršavanje dva osnovna zadatka: zaštitu nuklearnih snaga (sprečavajući zaoblazjenje i okruženje položaja na kojima su razmještene) te osiguravanje prisustva u onim djelovima svijeta gdje treba štititi francuske interese. Dakle, konvencionalne (manevarske snage) namijenjene su za djelovanje na europskom ratistu, u Sredozemlju i prekomorskim zemljama, samostalno ili u suradnji sa snagama NATO-pakta. Sačinjavaju ih operativne divizije kopnene vojske, taktičko zrakoplovstvo i pomorske snage.

Snage za operativnu obranu teritorije, namijenjene su za pružanje što dugotrajnijeg i organiziranijeg otpora vojsci protivnika na tlu Francuske. Njihovi su posebni zadaci: zaštita balističkih raketa i objekata koji imaju posebno značenje za obranu, osiguranje mobilizacije, sustava veza i zapovijedanja; borba protiv zračnih desanata i ubačenih diverzantsko-terorističkih grupa; organizacija gerilskog pokreta na okupiranom teritoriju i sl. Većina navedenih zadataka izvršava se u suradnji s Nacionalnom žandarmerijom.

Pored navedene podjele, oružane snage Francuske podijeljene su na kopnenu vojsku, koja broji 297.800 vojnika (uključujući 135.600 novaka) plus 273.000 obučenih vojnika u pričuvu; ratno zrakoplovstvo, koje ima 95.000 vojnika (uključujući 38.500 novaka); i ratnu mornaricu, u čijem je sastavu oko 70.000 vojnika.²⁰

Vojni rok u Francuskoj traje jednu godinu, a postoji i mogućnost civilnog služenja u dvostruko dužem trajanju. U Francuskoj vojsci angažirano je na dobrovoljnoj osnovi i oko 10.000 žena, koje, osim borbenih zadataka, obavljaju različite dužnosti (sanitet, veza, administracija, logistika...).

Francuski teritorij podijeljen je na šest vojnih okruga, čije se granice poklapaju s granicama obrambenih zona. Na čelu svakog vojnog okruga je general s dva pomoćnika. On rukovodi i zapovijeda svim teritorijalnim postrojbama u okrugu. Njegove nadležnosti odnose se na opću disciplinu, vojarnsku službu, službu novačenja, administraciju vezanu za pričuvne vojnike, mobilizacijske i vojne pripreme. U odnosu na jedinice koje organizacijski pripadaju snagama za brze intervencije (FAR - Force d'action rapide) ili korpusu koji je lociran u više okruga,

²⁰ *The Military Balance 1990/91*. (France), Institute for Strategic Studies, London, 1990., str. 63-66

on ima teritorijalnu, ali ne i operativnu nadležnost, izuzev kada je ujedno i zapovjednik korpusa. U svih šest vojnih okruga stacionirane su i postrojbe departmanske i mobilne žandarmerije, kojima rukovodi i zapovijeda zapovjednik žandarmerijskog okruga. On rukovodi svim djelatnostima žandarmerije i koordinira rad komandanata žandarmerijskih jedinica lociranih u okruzima i departmanima. Na razini vojnog okruga predstavlja žandarmeriju kod prefekta, povjerenika Republike zone i zapovjednika vojnog okruga, i s njima surađuje.

Granice 22 vojnoteritorijalne divizije (DMT division militaires territoriales) podudaraju se s granicama okruga. Zapovjednik vojnoteritorijalne divizije rukovodi i komandira, na teritorijalnom pogledu, svim jedinicama KoV stacioniranim na njegovom području. Djelomično je odgovoran i za mobilizaciju oružanih snaga na svom području, u čemu surađuje s prefektom, povjerenikom Republike okruga.

Departman nije vojna administrativna jedinica. Ipak, postoji vojni departmanski delegat (u pravilu viši časnik) pomoćnik zapovjednika vojnoteritorijalne divizije pri prefektu, povjereniku Republike departmana, kojem pruža savjete o vojnim aspektima obrane.

Pored navedene podjele, teritorij Francuske podijeljen je i na tri pomorska i četiri zrakoplovna okruga, što pokazuje da ratna mornarica i ratno zrakoplovstvo imaju specifičnu teritorijalnu organizaciju koja proizlazi iz funkcionalnih razloga.

Civilna obrana

U okviru usvojene koncepcije obrane Francuske značajno mjesto zauzima civilna obrana. Sadašnja koncepcija civilne obrane počela se izgrađivati 1959. godine. Do tada je civilna obrana, *defense civile*, imala sporednu ulogu u sustavu nacionalne obrane. Jačanje uloge civilne obrane uzrokovao je intenzivni razvoj nuklearnog, kemijskog i biološkog oružja pedesetih godina. Do početka osamdesetih civilna obrana je uglavnom bila usmjerena prema ratu. Kako se mogućnost za njegovo izbijanje smanjivala, a mirnodopska ugrožavanja rasla, tako se i mijenjala uloga civilne obrane, i njena usmjerenost prema ugrožavanjima u mirnodopskim uvjetima.

Iako je civilna obrana izvan vojne organizacije, ona je s njom tijesno povezana. Francuska značajnu pažnju poklanja civilnoj obrani²¹, kroz razvoj civilne zaštite i pripreme cjelokupnog društva za pružanje otpora agresoru. Civilna obrana ne predstavlja negiranje vojne obrane, već njenu nadopunu, kako u funkciji odvratanja, tako i u suprotstavljanju agresoru. Međutim, što se tiče civilne obrane u vojnim i znanstvenim krugovima o ovom pitanju ne postoji konsenzus. Jedni je obezvređuju dajući prednost nuklearnim snagama kao garantu obrane²², jer ne znaju njene mogućnosti ili zbog navike da se odvratanje izjednačava s prijeljnom odmazde

²¹ Francuski autori civilnu obranu najčešće definiraju kao obrambenu politiku civilnog društva, koja je usmjerena prvenstveno protiv vojne agresije i politiku koja na planski i unaprijed pripremljen način kombinira odbijanje suradnje i suočavanje sa protivnikom da bi mu se onemogućilo da ostvari ciljeve zbog kojih je poveo rat, prema: Melon-Miller-Semlen: *Neoružani otpor*, VINC, Beograd, 1989., str. 47

²² Kapetan bojnog broda Michel Berger smatra da civilna obrana nije ratna strategija i da je njena odvratanja vrijednost ravna nuli, jer je smiješno braniti se i čekati da napadač postane okupator. Vidi: M. Berger, *La strategie de l'absurde*, Plon, Pariz, 1980., str. 164-165.

neprijatelju. Drugi je svode na civilnu zaštitu (izgradnju skloništa) osiromašujući njezin sadržaj, dok joj treći pridaju pravi značaj ili ga malo uveličavaju.²³

U Francuskoj se pored pojma civilna obrana, ili u vezi s njim, koristi i pojam civilna zaštita, koji obuhvaća zaštitu stanovništva od svih voljnih ili slučajnih događaja - ljudskog, tehnološkog ili prirodnog porijekla, opasnih po život. Prisutne su tendencije da se pojam civilne zaštite zamijeni pojmom civilna sigurnost, međutim, oni se međusobno ne razlikuju po svojoj prirodi, nego po širini. Za razliku od zaštite, sigurnost stavlja naglasak istovremeno na prevenciju i na zaštitu.

Civilna obrana u Francuskoj ima pet osnovnih zadataka :²⁴

1) *Postići sigurnost organa javne vlasti i upravnog aparata.* Riječ je o tome da se, u svim uvjetima, osigura stalnost djelovanja vlasti, prije svega u javnim prioritetnim službama (higijena, saobraćaj, briga o zdravlju, pružanje pomoći ...), za koje postoje posebni planovi.

2) *Postići opću sigurnost teritorija.* Taj zadatak podrazumijeva i održavanje javnog reda, ali daleko šire od javnog reda na ulici. On, u stvari, obuhvaća otkrivanje i stručnu procjenu vanjskih i unutarnjih opasnosti po nacionalni teritorij, kao i prevenciju i represiju, kada su u pitanju subverzivne akcije (borba protiv špijunaže, terorizma ...).

3) *Zaštititi civilna sredstva za održavanje neophodnih djelatnosti.* Nužno je zaštititi ne samo upravne organe nego i vrlo raznolike organe i objekte (razne službe, poljoprivredne i industrijske objekte), bez kojih se ne mogu zamisliti ratni napori i život stanovništva (proizvodnja energije, javni transport itd.). Postoji čitav popis postrojenja, takozvanih "osjetljivih točaka", koja su predmet specijalnih zaštitnih mjera i kontrole na licu mjesta, posebno od strane međuministarske komisije zadužene za specijalne objekte, kojima rukovodi generalni sekretar za nacionalnu obranu.

4) *Poduzimati preventivne mjere i mjere pomoći radi spašavanja stanovništva.* Da bi se izvršio taj zadatak, u svim slučajevima agresije, treba stalno imati na raspolaganju mobilna sredstva za uzbuđivanje, obavještanje, pružanje medicinske i druge pomoći, kao i za eventualno zbrinjavanje. Izvršenje tih zadataka nije u isključivoj nadležnosti države. U njihovu obavljanju dužne su sudjelovati i lokalne organizacije (na primjer općinski vatrogasci), javne i privatne bolnice, udruženja (posebno Crveni križ) i pojedinci koji ne pripadaju ni jednoj specijalnoj javnoj

²³ Iako nemaju prilike da to javno kažu, mnogi vojni i politički rukovodioci svakako su svjesni demoralizirajućeg efekta nuklearnog odvratanja koji slabi obrambenu volju Francuza. Napuštajući svoju komandu general Wilfrid Boone, tada vojni guverner Liona, izjavio je, rujna 1983. "Zanemaruje se čovjek u korist atoma, tog nepouzdanog čovjekovog prijatelja, isto toliko demobilizatorskog koliko i Mažinovljeva linija 1939. godine". Takvo mišljenje svakako je pretjerano, ali, ako mu se oduzme prenatlaženost, nije sigurno da ono ne izražava mišljenje u vojnim i političkim krugovima. I bivši ministar obrane Pierre Sudreau ističe "...Obrambeni duh građana najsigurniji je jamac sigurnosti zemlje..." Prema: Melon-Miler-Semlen: *Neoružani otpor*, VINC, Beograd, 1989., str. 58-59.

²⁴ Osnovni zadaci civilne obrane preuzeti su izvorno iz dokumenta: *L'organisation de la Defense*, kojeg je izradio Generalni sekretarijat nacionalne obrane, a objavio časopis: *Armees d'aujourd'hui*, broj 128, 1988. str. 23-46.

službi, ako su članovi dobrovoljnog društva za pružanje pomoći i kao takvi vezani za obranu.

5. *Održati i jačati volju stanovništva za pružanje otpora agresoru.* U normalno vrijeme, u demokratskom društvu, akcije koje treba provoditi u toj oblasti neizbježno su ograničene brigom za očuvanje slobode mišljenja. Tome pridonosi informiranje i nastava iz oblasti obrane koja se provodi u školama, na sveučilištima i u centrima za obuku. Tu se mogu svrstati i mjere koje, poslije odgovarajuće obuke, osposobljavaju ljude da se, pod najpovoljnijim uvjetima, suprotstave različitim oblicima agresije (znanja iz oblasti pružanja pomoći, spašavanja i uzbunjivanja).

Sukladno vojnim snagama, teritorijalne snage civilne obrane organizirane su na tri razine: na *departmanskoj, okružnoj i zonskoj razini*.²⁵ Kao i cjelokupna obrana, i civilna obrana je u političkoj nadležnosti najviših državnih organa, predsjednika Republike, parlamenta i vlade. Za operativno rukovođenje civilnom obranom na državnoj razini, nadležni su *ministar i ministarstvo unutarnjih poslova*. Ministar unutarnjih poslova niz pitanja vezanih za civilnu obranu rješava u tijesnoj suradnji s *ministrima obrane, privrede i financija*. On u pogledu vršenja ovlasti u području civilne obrane raspolaže vlastitim snagama. Na raspolaganju su mu dvije velike službe: *Generalna direkcija nacionalne policije* - za sve što ima veze s održavanjem javnog reda i zaštitom postrojenja ili sredstava koja uvjetuju održavanje djelatnosti neophodnih za obranu i život stanovništva; i *Direkcija obrane i civilne zaštite (sigurnosti)*²⁶, na čijem čelu se nalazi direktor, a koja je nadležna za sve što se tiče "prevencije, opasnosti svake vrste, zaštite ljudi, dobara i okoline od nepredviđenih događaja, nepogoda i katastrofa".²⁷ Direkcija obrane i civilne zaštite obuhvaća: Tehničku inspekciju civilne zaštite; poddirekciju civilne obrane; poddirekciju operativnih službi; poddirekciju prevencije i glavne administracije i nacionalni institut za proučavanje civilne zaštite.²⁸

Snage civilne obrane Francuske koje izvršavaju zadatke civilne zaštite, svrstane su u korpus civilne zaštite. U njegov sastav ulaze svi organi rukovođenja civilnom zaštitom (štabovi CZ na svim razinama), kao i opće i specijalizirane snage. *Specijalizirane snage* sastavljene su od civila i vojnika, a čine ih: Centri za zaštitu stanovništva (predviđeno je da na teritoriju Francuske bude razvijeno do 700 takvih centara, sa oko 100.000 ljudi); departmanske i regionalne čete za evakuaciju sastavljene od civila; te helikopterska brigada sa zrakoplovnom bazom u predjelu Marinom (helikopter "Aluet III", vatrogasni avioni tipa "Kanader" i "Traker"); pionirska služba (inženjerija); stalne vojne jedinice za zaštitu stanovništva (Prvi puk koji je u sastavu vatrogasne brigade Pariza koja se nalazi u Nogent-le Rotrou jačine 7.500 ljudi, Sedmi puk u Brignollesu /Var/ jačine 1.500 ljudi i Brigadu

²⁵ To je regulirano Uredbom broj 59-14 od 07. 01. 1959. godine.

²⁶ Do 1985. godine ova Direkcije se zvala "Direkcija civilne zaštite"; promjenom naziva povećane su joj i nadležnosti.

²⁷ Prema zakonu broj 87-565 od 22. 07. 1987. godine.

²⁸ Organizacija i nadležnosti Direkcije obrane i civilne zaštite (sigurnosti), regulirane su Ukazom od 03. 10. 1985. godine, koji se odnosi na organizaciju i nadležnosti glavne uprave administracije i Dekretom broj 85-1057 od 02. 10. 1985. godine, koji se odnosi na organizaciju centralne administracije (uprave) MUPID.

marsejskih pomorskih vatrogasaca u Marseilleu jačine 1.400 ljudi); i druge specijalne jedinice popunjene vojnicima.²⁹

Francuska država za civilnu obranu izdvaja relativno malo sredstava. Godine 1988. ona su iznosila 0.21 US dolara po glavi stanovnika, što je bilo najmanje u odnosu na druge zapadnoeuropske zemlje.³⁰

Gospodarska obrana

Prema francuskoj koncepciji, gospodarska obrana nije ništa manje važna od vojne i civilne obrane. Ona se može definirati kao sveukupnost mjera kojima se gospodarski potencijal zemlje stavlja u službu opće obrambene politike kako bi, u slučaju prijetnje teritorijalnom integritetu i životu, odnosno opstanku nacije, bila osigurana materijalna podrška oružanim snagama i opstanak stanovništva³¹. Njeno pripremanje i ostvarivanje povjereno je ministru za privredu, financije i denacionalizaciju³², koji ostvaruje koordinaciju u ovoj između svih nadležnih ministarstava (Ministarstva za stambena pitanja, uređenje teritorije i transport, Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva zdravlja, Ministarstva industrije, pošta, telekomunikacija i turizma...), u čemu mu pomaže Komisija za privredne obrambene poslove kojoj predsjeda. Pored toga u stalnoj je vezi s ministrom unutarnjih poslova zbog dogovaranja zaštite privrednih objekata (posebno u industriji naoružanja) i s ministrom obrane radi zadovoljavanja osnovnih potreba vojne obrane (oružanih snaga).

Gospodarska obrana, podrazumijeva prvenstveno mogućnost funkcioniranja gospodarstva u ratnim uvjetima, za što je neophodno nekoliko pretpostavki: utvrditi ratnu organizaciju gospodarstva, provoditi kontinuirane pripreme i predvidjeti provođenje (planiranje) mobilizacije. Ove pretpostavke u Francuskoj su zakonski osigurane još 1938. godine, kada je donesen Zakon o općoj organizaciji nacije u ratno doba. Taj zakon predstavljao je osnovu za mobilizaciju gospodarstva u drugome svjetskom ratu i na osnovi njega pripremljene su uredbe i propisi koji trebaju stupiti na snagu s početkom provođenja vojne mobilizacije, s kojom bi se paralelno provodila i mobilizacija gospodarstva. Međutim, suvremeni oblici agresije i rata, zbog brzine i neočekivanosti njihova početka, kako se smatra u stručnim krugovima, ne dopuštaju više da se računa s određenim rokovima za prelazak gospodarstva na ratni kolosijek (da se oslanja na klasičnu mobilizaciju koja troši dosta vremena), već gospodarstvo (ili njegov najnužniji dio) treba biti neprekidno spremno i organizirano, da može odmah efikasno djelovati na početku

²⁹ Predstavници francuske vojske, iz ovih snaga, bili su među prvim inozemnim spasionicima koji su poslije potresa stigli u Armeniju. U sastavu za ovu svrhu formiranog zračno pokretnog spasilackog odreda bilo je 80 specijalista za spašavanje ljudi ispod ruševina, 4 liječnika, 6 ekipa sa psima tragačima, 280 pripadnika francuskih oružanih snaga iz vatrogasne brigade Pariza, oni su raspolagali sredstvima za pružanje pomoći i oživljavanje, te akustičnim priborom. Transportnom avijacijom u Armeniju su prevezli više od 100 tona različitog tereta, za pomoć nastradalima.

³⁰ Prema: *Journal of Civil Defense*, 1, 1989. str. 1.

³¹ Prema: *L'organisation de la Defense, Armees d'aujourd'hui*, Pariz, 3, 1988. str. 40

³² To je riješeno *Uredbom* od 07. 01. 1959. godine.

rata, bez provođenja mobilizacije. Takav zahtjev, koji podrazumijeva često upletanje države u gospodarstvo (prinudna raspodjela sirovina i repromaterijala, monopoli i dogovaranja s državom, stvaranje znatnih zaliha...), izaziva vrlo ozbiljne probleme, koji nisu samo francuska specifičnost. Problem se rješava tako da se dio francuskog gospodarstva, koji je već u miru organiziran da bez mobilizacije može funkcionirati i u uvjetima rata, uglavnom uključuje u proizvodnju naoružanja i vojne opreme i drugih proizvoda značajnih za obranu zemlje. Na taj način država se svojim narudžbama brine da taj dio gospodarstva bude što više zaposlen i da prema potrebi sanira njegove gubitke.³³

Obrazovanje za obranu

Pored obrazovanja u oružanim snagama za vođenje oružane borbe, Francuzi, su, razvijajući civilnu i gospodarsku obranu, uočili potrebu razvijanja obrazovanja i za tu vrstu obrane, utemeljenog na znanstvenim osnovama. Obrazovanje za obranu organizira Generalni sekretarijat za nacionalnu obranu³⁴, koji je prvenstveno zadužen za usuglašavanje studija i nastave iz obrane na fakultetima i višim školama i suradnju s njima, te Ministarstvo obrane i Ministarstvo za školstvo³⁵. Obrazovanje za obranu provodi se na više nivoa:

1) u okviru redovnog sustava školovanja, u okviru drugih programa ili u okviru posebnih obrambenih programa;

2) kao specijalističko obrazovanje i postdiplomski studij nakon završenog fakulteta;

3) kroz permanentno obrazovanje (seminari, tečajevi, vježbe, literatura...).

Pored toga, što se gotovo sve školske i znanstveno-istraživačke institucije, na određeni način bave obrambenim obrazovanjem i istraživanjem obrane³⁶, širom Francuske postoji čak devet specijaliziranih studijskih ustanova, izvan oružanih snaga, koje se bave istraživanjem obrane i obrambenim obrazovanjem na najvišoj razini. To su:

1. Institut za visoke studije nacionalne obrane (IHEDN)

2. Centar za visoke studije naoružanja (CHEAR)

³³ Yves Sillard, The General Delegation for Armament, *NATO's sixteen Nations*, 37, 3, 1992. str. 67.

³⁴ Zalaganjem ovog organa nedavno je stvorena baza podataka, gdje nastavnici i istraživači iz oblasti obrane, mogu brzo dobiti potrebne podatke, dokumentaciju i literaturu.

³⁵ Između ova dva ministarstva zaključen je 23. 09. 1982. godine protokol na osnovi kojeg je formirana Komisija obrana nacionalno obrazovanje, čiji su glavni ciljevi poboljšanje obavještavanja omladinaca i omladinki o potrebi društva za obranom, te unapređenje nastave, sportskih, fizičkih i studijskih aktivnosti od interesa za obranu i nacionalnu sigurnost zemlje.

³⁶ U većini fakulteta i instituta, ovisno o njihovoj djelatnosti, mogu se stjecati diplome o završenim produbljenim i višim specijalističkim studijama iz oblasti obrane. To je moguće npr. u Nacionalnom centru za naučna istraživanja (CNRS), Nacionalnoj upravnoj školi, Politehničkoj školi, Školi visokih studija iz društvenih nauka (EHESS), Školi za visoke trgovačke studije (HEC), Višem institutu za vođenje poslova (ISA), Višoj elektroškoli (ESE) itd. Prema: *Armees d'aujourd'hui*, 128, 3, 1988., str. 28

3. Fondacija za studije nacionalne obrane (FEDN)
4. Francuski polemološki institut (IFP)
5. Komitet za studije nacionalne obrane
6. Francuski institut za izučavanje suvremenih sukoba (IFCC)
7. Francuski institut za međunarodne odnose (IFRI)
8. Nacionalna fondacija za političke nauke (FNPS)
9. Centar za visoke studije suvremenih zbivanja u Africi i Aziji (CHEAM).

Institut za visoke studije nacionalne obrane ima zadatak da okuplja visoke rukovodioce na javnim funkcijama, kako bi se njihovo poznavanje obrane i nacionalne sigurnosti produbilo putem zajedničkog izučavanja određenih problema u toj oblasti. To je privilegirano mjesto informiranja o obrani i nacionalnoj sigurnosti, suočavanja ideja, studija i istraživanja problema obrane, i centar razvoja i širenja obrambenog duha. Institut obavlja svoju djelatnost, provodeći istraživanja i organizirajući svake godine jedan nacionalni i više regionalnih skupova na kojima sudjeluje oko 80 sudionika³⁷.

Fondacija za studij nacionalne obrane, privatna institucija s priznatim javnim značajem, osnovana je 1972. godine, a njezin je zadatak trostruk: poticati i provoditi istraživanja o problemima vojne doktrine, strategije i obrane; razvijati obrazovanje, poklanjajući posebnu pozornost objavljivanju starih ili suvremenih rukopisa vezanih za obranu i vojnu misao; doprinositi širenju nastave o obrani i nacionalnoj sigurnosti.

Promjene u obrani i vojsci

Francuski sustav obrane i oružane snage su više puta modelirane, a sada su ponovo pred svojom najtemeljijom i možda najtežom transformacijom. Najtemeljijom, zbog radikalnih promjena međunarodne situacije, i najtežom, zbog toga što se mora susresti s najneizvjesnijom situacijom od drugoga svjetskog rata, posebno kad je riječ o gospodarskim prilikama. Mirna pobjeda slobodnog svijeta u "hladnom ratu" stavlja, prema mišljenju Jacquesa Lanxadea, načelnika francuskog zajedničkog glavnog stožera, savezničke oružane snage pred nove izazove. "One moraju biti reorganizirane u razdoblju promjena na osnovi prosudbe vrlo nestabilne situacije. Naglasak mora biti na manjim fleksibilnim i mobilnim oružanim snagama, opremljenim visokom tehnologijom i blisko integriranih službi i veza sa saveznicima. Europa koju smo znali 45 godina sada je iznenada nestala, ostavljajući vojske, što vrijeme više prolazi, sve manje prilagođene izazovima novog doba".³⁸

Kao i u drugim zemljama Zapada i francuske oružane snage su suočene s problemima prilagodbe. Da bi ih riješile, moraju se odrediti novi prioriteti razvoja u sklopu koncepcije vojne obrane koju treba značajno redefinirati. Sa zadatkom osiguranja opstanka države i u budućnosti će egzistirati francuska nuklearna

³⁷ Od 1948. godine, kada je održan prvi skup, u radu Instituta učestvovalo je više od 8.000 slušalaca iz svih sektora djelatnosti od nacionalnog interesa. Bivši slušaoci ove ustanove organizirani su u posebna udruženja (jedno nacionalno i 24 regionalna), kako bi sa njom održavali stalne veze.

³⁸ Jacques Lanxade, *The French Armed Forces in the Year 2000, NATO's Sixteen Nations*, 37, broj 3/1992., str. 18

doktrina (utemeljena na ideji "konačnog upozorenja") kao i ideja prolongiranja sukoba na europskom tlu. Ta strategija, koja je različita od (američke) strategije stupnjevanog odgovora, stvorit će komplikacije u proračunima agresora te tako, prema francuskom mišljenju, doprinijeti općem zastrašivanju u sklopu nuklearne moći Zapada.³⁹

U takvim uvjetima, u novom geostrategijskom okružju, francuska vojna koncepcija dobiva novi oblik. Posebno se uvažava perspektiva europskih obrambenih snaga, čiji razvoj Francuzi intenzivno podupiru. Temeljno načelo na kojima će se temeljiti francuska obrambena koncepcija neće se mijenjati u sljedećem: zastrašivanju, ograničenju oružanih snaga na striktno dovoljnu razinu, vjernosti potpisanim ugovorima u Europi i drugdje, te nastavku djelatnosti na razoružanju.⁴⁰

Jedan od glavnih ograničavajućih čimbenika u transformaciji francuskog sustava obrane i oružanih snaga jest gospodarska situacija u zemlji. Ipak, i u takvoj situaciji 1992. godine francuski proračun za obranu pogođen je manje nego što je to očekivano s obzirom na trenutna financijska stremljenja i "trend" nakon hladnog rata koji vodi prema smanjenju vojnih troškova. Ukupni obrambeni proračun od 195.2 milijuna FF (oko \$ 35.4 milijuna) za 1991. godinu, u jednom dijelu, oko 102.9 milijuna FF utrošen je za opremu, dok je drugi dio od 92.3 milijuna FF bio usmjeren za operativne troškove. Proračunska sredstva namijenjena za obranu iznosila su 3,4 % od ukupnog društvenog bruto proizvoda. Ove se proporcije u Francuskoj mogu usporediti s američkih 5.5, britanskih 4.3, njemačkih 2.6 i talijanskih 2.1 posto.

Odluka Francuske da ograniči samo dio troškova za potrebe obrane u 1992. i 1993. godini, najviše je zasluga ministra obrane Pierrea Joxea, koji je inzistirao na održavanju svih započetih vojnih projekata, kao što su lovac "Rafal", tenk "Leclerc" i nuklearni nosač aviona "Charles de Gaulle". Ipak, dugoročno, Joxe je počeo izvršavati značajne promjene za francuske vojne snage, koje će biti usmjerene na spuštanje razine vojnih izdataka za 2 posto do 1997. godine. U tom smanjenju predviđeno je da francuska mornarica i zrakoplovstvo trebaju ponijeti najveći teret.⁴¹

Promijenjena sigurnosna situacija u Europi dovodi do velikih promjena u francuskom obrambenom sustavu, što rezultira smanjenjem broja vojnika i zatvaranjem vojnih baza duž cijele zemlje. Da bi se spriječile negativne posljedice koje bi time mogle nastati u gospodarstvu i političkom životu zemlje, poduzimaju se mnoge aktivnosti, od kojih je većina usmjerena na izgradnju zajedničke europske obrane. Iz provedenih i najavljenih promjena u sustavu obrane i oružanim snagama Francuske, primjećuje se ne samo želja za promjenama uvjetovanim geostrateškim i gospodarskim razlozima već i nastojanje da te promjene budu pretpostavka za stvaranje jedinstvenog europskog obrambenog sustava i oružanih snaga u kojima bi Francuska trebala imati dominantno mjesto.

³⁹ Vidi: Roland Dumas, Security and defence of France - french foreign policy, *NATO's Sixteen Nations*, broj 3/1992., str. 8-15

⁴⁰ Ibid. str. 9

⁴¹ C. Read, C. Lewis and D. Lennox, Joxe's vision of Euro army, *Jane's defence weekly*, broj 6/1992., str. 1074

ZAKLJUČAK

Francuska, kao zapadnoevropska zemlja, nalazi se u sastavu NATO pakta, ali sa posebnim statusom i s originalnim rješenjima u oblasti obrane i nacionalne sigurnosti. Nakon završetka "hladnog rata", Francuska kao i većina drugih europskih zemalja priprema određene promjene u obrambenom sustavu.

U općim ciljevima novoga svjetskog poretka, mira i sigurnosti, francuska nacionalna sigurnost i obrana temeljene su na iskustvima prošlosti i na viziji budućnosti. Veći naglasak na demokratskim načelima i nacionalnoj suverenosti znači da će se Francuska nastaviti oslanjati na zastrašivanje kao pretpostavku obrane nacionalnog teritorija i vitalnih interesa, i oblikovati svoju sigurnosnu politiku prema europskom obrambenom identitetu, sudjelujući u razoružanju i podizanju europske sigurnosti, te podržavajući mir u svijetu.

Mir i očuvanje mira, u sadržaju je koncepcije obrane. Francuska strategija zastrašivanja utemeljena je na posjedovanju autonomnog nuklearnog arsenala, ali i konvencionalnih snaga, čije mogućnosti se međusobno dopunjuju.

Europska perspektiva je već dugo dio francuskog pristupa. Francuska se pripremila za predviđeni rast jedinstva u Europi, posebno u obrambenoj sferi, nakon sastanka u Maastrichtu.

Francuski važan cilj na obrambenom planu jest održati oružane snage na dovoljnoj razini. Zbog toga će mirnodopske snage biti smanjene na 225.000 ljudi do 1997. godine. RZ će smanjiti broj borbenih zrakoplova na ispod 400 a i programi RM također će se smanjiti. Vojni rok će biti skraćen sa 12 na 10 mjeseci. Značajna pozornost usmjerena je i na unapređenje mogućnosti da rukovodi krizama polazeći od iskustava krize iz Perzijskog zaljeva. Unapređenje pretpostavlja velike napore i potporu nacionalne obavještajne službe, bez koje se ne bi mogle donositi odgovarajuće odluke. Na tom polju prioritet će biti dan svemiru zbog dosega satelitskih sustava; ranom uzbunjivanju, kontroli primjene dogovora o razoružanju, prikupljanju stratejskih i vojnih podataka, pomoći pri navigaciji, telekomunikacijama, elektronskom ratu.

Zbog sve većeg premještanja težišta ugrožavanja s vojnih na nevojne izvore, značajna pozornost će se poklanjati civilnoj i gospodarskoj obrani.

LITERATURA

- Dumas Roland, Security and Defence of France, *NATO's Sixteen Nations*, 37, 3, 1992. str. 8-16
- Dorđević Jovan, *Politički sistem*, Savremena administracija, Beograd, 1988. 981 str.
- Grupa autora, *L'esprit de défense*, Economica, Paris, 1987, 496 str.
- Melon - Miler - Semlen, *Neoružani otpor*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd 1989, 208 str.
- Arnaud de Foyard Paul, Reflexions sur la conception française de défense, *Revue militaire suisse*, 1, 1982, str. 8-25
- Barre Raymond, La politique de defense de la France, *Defense nationale*, 11, 1980, str. 9-19
- Baffin Robert, In France: New Focus on civil Defence, *Journal of civil Defence*, 1, 1985, str. 24-25
- Beverly Henri, La défense civile, *Armee et defense*, 2, 1980, str. 27-29
- Duval Marcel, La défense civile pourquoi faire, *Defense nationale*, 6, 1984., str. 81-85
- Florov Nikolaj, Vooružennye sily Francii, *Zarubežnoe voennoe obozrenie*, 8, 1980., str.10-15
- Gorse Georges, La dimension économique de la politique de défense, *Défense nationale*, 3, 1980, str. 97-110
- Grupa autora, L'organisation de la Défense, *Armées d'aujourd'hui*, 3, 1988, str. 23-46
- Hernu Charles, La politique de Défense, *Armées d'aujourd'hui*, 4, 1982, str. 4-17
- Lanxade Jacques, *The French Armed Forces in the Year 2000*, 37, 3, 1992. str. 23-29
- Lacaze Jeannou, L'avenir de la défense française, *Défense nationale*, 7, 1985, str. 15-33
- Lamy Daniel, L'information des jeunes, *Armes d'aujourd'hui*, 5, 1983., str. 35-38
- Lachaux Claude, La defense c'est plus que la defense, *Defense nationale*, 12, 1980., str. 45-52
- Marie-Lucy Dumas, Education civique et defense, *Defense nationale*, 4, 1989., str. 37-48
- Mitterrand Francois, La Defense, la Securite de la France: Les grandes ligues de notre politique de defence, *Armee et defense*, 1, 1989., str. 3-8

Murray D.J. & Viotti P.R., *The Defense Policies Of Nations*, The John Hopkins University Press, London, 1989.

C. Read, C. Lewis and D. Lennox, Joxe's vision of Euro army, *Jane's defence weekly*, broj 6/1992., str. 1074

Turbe Gerard, Will the French army turn professional?, *International defence review*, broj 6/1992., str. 545-579

The Military Balance 1991/92. (France), Institute for Strategic Studies, London, 1991.

Ustav Republike Francuske

Siniša Tatalović

NATIONAL SECURITY AND THE DEFENCE OF FRANCE

Summary

Seen in its totality the defence system of France is enclosed within the NATO pact. The French do not deny this and even stress it as a fact of essential significance because the mutual support and solidarity with allies in case of danger and aggression is a matter of interest to all. An analysis of the French conception of national security shows nevertheless that the stress is put upon independence, especially where making decisions about the use of particular forces (the nuclear ones especially) and the use of its territory by its allies is concerned. The French cherish their alliance, but in ways which will allow them to decide about their own destiny without having the obligation to accept common solutions and decisions on the part of the organs of the NATO pact. This fact explains the heightened interest for the study of the conception of national security and the defence system of France and its specific features when compared to the defence systems of other countries within NATO.